

Történész teadélutánok

XXI.

2022. április 7.

Áprilisi összejövételünkön az MTA II. Osztálya által az elmúlt év október derekán rendezett, *A szovjet típusú rendszer időszakának vitatott kérdései* című konferencia anyagából az elmúlt hetekben megjelent kötet egyik írását vettük szemügyre. György Péternek *A kádárizmus kultúrája – Kádár nélkül* című írásáról van szó.

Tudni kell, hogy e kétnapos konferencia nyolc nagy témát egy-egy bevezető előadással és ahhoz kapcsolódó három-négy korreferátummal tárgyalt. György Péter előadása a *Kultúra és művelődés* panel bevezető előadása volt.

A szerző köztudottan jeles esztéta, médiakutató, az ELTE Médiakutató Intézetének igazgatója. Előadása is hatalmas olvasottságról, főleg a filmek világában való otthonos tájékozottságról tanúskodott. A nem ritkán tapasztalható leegyszerűsítő megállapításokkal szemben az elhangzott előadásnál lényegesen terjedelmesebb szöveg forrásszerűen bizonyította, hogy a szovjet szuronyok hegyén megérkezett Kádár Jánosnak keményen meg kellett küzdenie rendszere kiépítéséért. Alapvetően igaz megállapítása az írásnak, hogy az 1956 előtti és utáni két rendszernek azonos a politikai struktúrája, ugyanakkor mégis radikálisan eltérő két korszakról volt szó, ami természetesen a kulturális irányítási rendszerre is rányomta a bélyegét. Az szerző jól láttatta a két kultúrpápa, Révai József és Aczél György intellektusa közötti, az előbbi javára megvolt hatalmas különbséget.

Ugyanakkor az írás egyrészt nem adja a kommunisztikus tanok holisztikus, mély történelmi gyökérzetét, a belpolitikai mozgások mögött nincs meg az országnak Moszkvától volt – főleg 1956 előtti – mély kiszolgáltatottsága. Bár már a bevezető mondata helyesen állapítja meg, hogy „Kádár János életéről, politikai működéséről a nyilvánosságban 1956 után egyetlen reális mondatnak nem volt helye”, ezen tényt inkább személyes motívumokból, mint strukturális adottságokból magyarázza. Így kevés azt mondani, ami igaz: ti. Kádárnak valóban nem volt „kiválasztástörténete”. A szónak abban az értelmében, ahogy minden „történelmi” konstruált történet. A valóságban természetesen véresen komolyan megvolt e história. „Csupán” nem lehetett – részben a függés, részben pedig a két korszak strukturális azonossága okán – elbeszélni.

A sok vonatkozásban mélyen valós Révai-portréból joggal hiányolható a politikus mérhetetlen cinizmusának a felvillantása. Amely természetesen nem személyes alkatából, hanem abból táplálkozott, hogy míg Révai tette meg a legtöbbet a marxizmus és a magyarság elméleti egybekapcsolása terén, másként szólva annak érdekében, hogy a rendszert ne külső erő segítse sikerre, majd tartsa hatalomban, Révai már 1945-ben tisztában volt hajdan volt törekvése megvalósíthatatlanságával. Azoknak a szólamainak, hogy – például – „Jókai rólunk álmódott”, vagy „ma dolgozni és művelődni egyet jelent” valós helyét így lelhetjük meg.

Következőleg a Révai–Aczél párhuzamban nem a személyes adottságok nagy különbsége a döntő. Sokkal inkább az, hogy az utóbbi időszakában széles körök számára élhetőbb lett az élet.

Pritz Pál